

oikeuta. Sisämarkkinat eivät tuolloin vielä olleet toiminnassa, joten tuontiin muista EU-maista sovellettiin direktiiviä, jota nyt sovelletaan tuontiin kolmansista maista.

Päätöksen seurauksena Tanskan tuontirajoitukset mitätöityivät näiltä osin automaattisesti. Ilta-Sanomat kir-

joitti asiasta 22.3.1991 otsikolla "Olut hullaannutti Tanskan tullissa": "Poliisi joutui toistuvasti kertomaan sakkoja kirjoittaessa hämmästyneille tanskalaisturisteille, että henkilöautollakin on kantavuusraja. Se määrää, että lasti ei saa painaa miten paljon tahansa." Edelleen vaikkapa loppuka-

neetiksi lainaus samaisesta artikkelista: "Oluen hamstraamisesta syntynyt sählinki on juuri sellainen, joka olisi hyvin voinut syntyä myös Suomessa, jos Suomi olisi Euroopan yhteisön jäsen."

KARI PAASO

POHJOISMAISTA JA BALTTILAISTA ALKOHOLIKONTROLLIA

Pohjoismaiden raittiusneuvosto järjesti yhteistyössä Eestin Raittiusunionin kanssa 10.–12. marraskuuta Tallinnassa konferenssin, jonka aiheena oli Pohjoismainen ja balttilainen alkoholipolitiikka. Konferenssiin otti osaa noin 50 henkilöä seitsemästä maasta.

Ensimmäisen päivän teemanä oli Euroopan alkoholiohjelma ja Viron alkoholilainsäädäntö. Juhani Lehdon perusteelliseen ja ansiokkaaseen esitykseen ei tässä yhteydessä tarvitse enemmälti puuttua, ei etenäkään siksi, että tuo ohjelma on nykyään saatavissa myös suomeksi käännettynä.

Viron alkoholiohjelmien kuvaamisen ensimmäinen ongelma on luotettavan kuvan hankkiminen alkoholin kulutuksen tasosta. Virallisen, alkoholin tuotantoon ja kauppaan perustuvan kulutustilaston mukaan asukasta kohti laskettu alkoholin kulutus olisi pysynyt viime vuosina varsin vakana 6 ja 7 litran välillä. Tilastoimaton ku-

lutus arvioidaan kuitenkin samansuuruiseksi, joten todellinen alkoholin kulutus oli vuonna 1993 noin 11–14 litraa. Alkoholin kulutus olisi siten tällä hetkellä vähintäänkin samaa suuruusluokkaa kuin neuvostoaikana ennen Gorbatshovin alkoholiuudistusta. Todetakaan vertailun vuoksi, että asukasta kohti laskettu alkoholin kulutus oli Suomessa samana vuonna 6,8 litraa ja todellinen kulutus noin 8 litraa. Suomalaisesta näkökulmasta tähän voi vielä lisätä, että osa Viron tilastoidusta kulutuksesta mitä ilmeisimmin tulee juoduksi suomalaisten toimesta.

Luvut vaikuttavat esitettynä ja kirjoitettuna luotettavammilta kuin ne ehkä ovatkaan, ja aina voidaan valita, mitä esitetään ja mitä jätetään kertomatta. Kuitenkin näyttää ilmeiseltä, että alkoholihaitat ovat lisääntyneet Virossa 1990-luvun alkupuolella. Esimerkiksi alkoholimyrkytykseen kuolleiden määrän esitettiin lisäänty-

neen 164 kuolleesta vuonna 1990 peräti 306:een vuonna 1993. Vastaavana vuonna Suomessa kuoli alkoholimyrkytykseen suurin piirtein yhtä monta ja suomalaisia on noin kolme kertaa enemmän kuin virolaisia. Alkoholimyrkytyskuolleisuus kuvaa Viron osalta paitsi juomatapoja myös sitä, että tilastoitamattoman alkoholin joukossa lieenee runsaasti huonolaatuista alkoholia.

Virossa ollaan uudistamassa alkoholilainsäädäntöä. Tässä työssä on alkoholihaittojen torjunnan ohella kysymys myös valtiontaloudesta. Tätä pohti muun muassa kansanedustaja Ivar Raig omassa esityksessään. Hänen mukaansa tavoitteena on alkoholiverotuksen uudistaminen siten, että 12 prosenttia valtion tuloista olisi peräisin alkoholijuomista. Tilastojen ja valtion verotuksen luottamattomissa olevan alkoholin saattaminen normaalin alkoholikontrollin piiriin on siten paitsi kansanterveydelli-

nen myös valtiontaloudellinen kysymys.

Tilanne on Latviassa monessa suhteessa samanlainen kuin Virossa, mutta ilmeisesti tapahtumien kulku on ollut dramaattisempi. Historiankulun dramatiikkaa ei ainakaan vähentänyt se, että tapahtumien tulkitsija, Latvian Päiheiden väärinkäytön ehkäisyn ja terveydenhuoltokeskuksen johtaja Strazdinsh osasi ottaa yleisönsä. Lyhykäisyydessään analyysi kulkee seuraavasti. Neuvostoliiton sortuminen johdatti myös alkoholikontrollin ja tilastojenpidon sortumiseen. Näin tapahtui useimmilla elämäntilanteilla, mutta alkoholikontrollin totaaliseen murtumiseen vaikuttivat sekä alkoholikontrollin Gorbatshevin ajalla saama huono maine että alkoholista saatavat suuret ja välittömät voitot. Rajakontrollin ja tullin toimintaedellytysten huononeminen helpotti suuresti salakuljetusta ja veronkiertoa. Kaiken seurauksena oli alkoholin saatavuuden paraneminen ympärivuorokautiseksi, myyntihintojen aleneminen ja huonolaatuisen viinan virtaaminen markkinoille. Strazdinshin esityksen mukaan meno alkoholimarkkinoilla on ollut aika ajoin lähes samanlaista kuin se, millaiseksi filmit kuvaavat kieltolain aikaa Yhdysvalloissa.

Myös Latviassa alkoholin aiheuttamat ongelmat ovat lisääntyneet 1990-luvulla. On jälleen vaikeaa arvioida, kuinka luotettavia esitetyt luvut ovat. Kun Virossa tapaturmien ja väkivallan aiheuttamien

kuolemantapausten lukumääräksi 100 000:ta asukasta kohti vuonna 1993 ilmoitettiin 180, oli Latvian lukuna 214. Suomessa vastaava luku on 90.

Miten paljon latvialaiset sitten kuluttavat alkoholia? Yksinkertaisin vastaus kai olisi, ettei sitä tiedetä ja ettei se ainakaan ole virallisena lukuna esitetty 6,4 litraa asukasta kohti. Kun Latviassa on pyritty arvioimaan koko alkoholin kulutusta, on siellä käytetty seuraavaa logiikkaa. Lähtökohdaksi on otettu vuosi 1980, jolloin yhteiskuntaolot olivat kaikin puolin ”normaalit” – neuvostovalta oli vahva, alkoholia myytiin ja tuotettiin valtion toimesta ja tilastoihin saattoi luottaa. Tuolloin virallinen kulutus oli 11,3 litraa 100 prosentin alkoholia asukasta kohti, 100 000:ta asukasta kohti tapaturmaisia kuolemia oli 149 ja alkoholipsykooseja 19. Kun vertailukohteeksi otetaan nykyhetken väkivaltakuolemien (214) ja alkoholipsykoosien (34) taso ja oletetaan alkoholin kulutuksen, väkivaltakuolemien ja alkoholipsykoosien suhde kiinteäksi, saadaan nykykulutuksen tasoksi noin 16–20 litraa. Laskentatapa on mekaaninen, muttei vailla merkitystä. Ainakin on ilmeistä, että tilanne on vuodesta 1987 muuttunut kovin paljon, sillä silloin 100 000:ta asukasta kohti tilastoitiin 3 alkoholipsykoosia ja 99 tapaturmaista kuolemaa. Toisaalta Viron osalta annettiin alkoholipsykoosien määräksi vuodelle 1993 niinkin suuri luku kuin 53 tapasta 100 000:ta asukasta kohti.

Edellä on jo kahteen kertaan tuotu julki huoli esitettyjen lukujen luotettavuudesta. Huolen aiheena ei ole esittäjien puolueellisuus tai pelkkä tilastotekniikka vaan ennen muuta se, että lukujen tulkinta on syytä suhteuttaa kokonaistilanteeseen. Tätä kannalta ei ole vailla merkitystä, että niin Virossa kuin Latviassakin alkoholiongelmiensa vuoksi hoidettujen määrät ovat vähentyneet. Selitys tähän on ilmeinen: resursseja ei ole ollut käytössä samaan tapaan kuin aiemmin. Alkoholiohjelmien muutoksen tulokannalta tämä merkitsee, että alkoholiongelmista se osa, joka on jäänyt hoitamatta, saattaa kasvattaa jonkin muun haittailmiön määrää, ja näin oletus aikaisemmin vallitsevien suhteiden pysyvyydestä ei enää päde.

Mutta kaiken jälkeen on kiistämätön tosiasia, että Baltian maissa on meneillään prosesseja, joihin tulee suhtautua vakavasti niiden aiheuttamien inhimillisten ongelmien vuoksi. Siksi Pohjoismaiden yhteistyö Baltian maiden kanssa on tärkeää; pohjoismaisella alkoholikokemuksella luulisi olevan jotakin merkitystä Baltian maiden tämän päivän ongelmien ratkaisussa. Samalla Baltian maiden kokemusten seuraaminen saattaa auttaa Pohjoismaita ymmärtämään niitä taloudellisia prosesseja, joita alkoholiin liittyy ja joita ei ehkä sitenkään kannata päästää täysin valloilleen.

ESA ÖSTERBERG